

Kommentarer til vismandsrapport - efterår 2021

Kapitel I og II. Konjunkturvurdering, offentlige finanser og aktuel økonomisk politik

Vismændene forventer i år en vækst på 3,9 pct. og 3,6 pct. til næste år. Samtidig forventes beskæftigelsen at vokse med hhv. 60.000 personer i år og med 44.000 personer til næste år.

Væksten i vismændenes prognose er især drevet af en stærk indenlandsk efterspørgsel, men udenrigshandlen bidrager også positivt.

AE deler vismændenes optimisme. Vismændenes prognose er udarbejdet på baggrund af det foreløbige nationalregnskab, men med opjusteringen af væksten i første halvår i det reviderede nationalregnskab den 30. september kan væksten i BNP meget vel blive højere, end vismændene spår. Som vismændene selv påpeger, skaber COVID-19 dog fortsat stor usikkerhed i verdensøkonomien. Dertil kommer, at det i øjeblikket er svært at få varer frem og fremskaffe råvarer til produktionen. Det kan lægge en dæmper på væksten, men selv med nulvækst resten af året vil BNP i år med det nye datagrundlag vokse med 3,8 pct.

Vismændene anfører, at finanspolitikken bør strammes mere, end regeringens finanslovsforslag lægger op til og foreslår helt at afskaffe boligjobordningen.

AE er helt enige i, at det vil være hensigtsmæssigt ikke bare at skrue ned for fradragene i boligjobordningen, men helt afskaffe boligjobordningen.

Vismændene påpeger, at der i øjeblikket er et udbredt kapacitetspres i økonomien, som potentielt kan føre til en uholdbar lønpris-spiral og overophedning af økonomien. Blandt andet nævner vismændene, at lønstigningerne tog til i andet kvartal.

Vismændene forudser dog en blød landing for økonomien.

Samtidig understreger vismændene, at et kapacitetspres i sig selv ikke udgør et samfundsøkonomisk problem, så længe løn- og prisstigningerne sker i et moderat tempo.

AE forventer også en blød landing for dansk økonomi. Kerneinflationen er kun på 0,9 pct., og de prisstigninger, man har observeret på råvarer, forventes i høj grad at være midlertidige. Konkurrenceanvnen er også stærk, og vismændene forudser heller ikke nogen alvorlig svækkelse af timeproduktiviteten. Forbrugskvoten er også relativt lav, og der er også de kommende år udsigt til ekstremt store overskud på betalingsbalancen.

Den højere lønstigningstakt man kunne observere i andet kvartal skyldes også i høj grad teknik, fordi mange lokale lønforhandlinger blev udskudt på grund af corona, og derfor først er faldet sent på plads. Det har givet anledning til kunstigt høje stigninger i andet kvartal.

Køen af arbejdsløse bliver rigtig nok kortere - og måske også kortere end det strukturelle niveau - men der er også fordele ved, at der opretholdes et moderat pres på arbejdsmarkedet. Når der er rift om arbejdskraften, giver det flere jobåbninger til personer, der i dag befinder sig på kanten af arbejdsmarkedet som for eksempel langtidsledige og ikke-vestlige indvandrere. Derudover kan kapacitetspresset give virksomhederne et incitament til at øge investeringerne i nye maskiner og teknologi. Det understreger - ligesom vismændene skriver - at et kapacitetspres i sig selv ikke er et samfundsøkonomisk problem, så længe inflationen ikke stiger uholdbart, hvilket der ikke er udsigt til.

I samme forbindelse har vismændene en pointe om, at strukturpolitiske tiltag rettet mod at øge arbejdsudbuddet ikke bør baseres på konjunkturbetingede rekrutteringsudfordringer.

Det er AE enig i. De rekrutteringsudfordringer, vi i øjeblikket ser på det danske arbejdsmarked, er i høj grad af midlertidig karakter. Efter nedlukningen har mange virksomheder været ude at rekruttere medarbejdere på samme tid. Samtidig har mange af de ansatte, som normalt arbejder i oplevelsesindustrien, været ansat som podere eller i smitteopsporingen. I takt med, at vi kan skrue ned for testkapaciteten og coronaberedskabet, vil der også blive frigjort mere arbejdskraft. Klassiske udbudsreformer kan ikke fremskaffe tusindvis af hænder til arbejdsmarkedet på kort sigt. Hvis risikoen for en overophedning pga. kapacitetspresset bliver for høj, kan

strukturelle udbudsreformer ikke løse problemet. Derimod skal man via finanspolitikken sænke farten i økonomien.

Der kan dog sagtens være underliggende strukturelle problemer, som man ønsker at løse. Det kan for eksempel være, at for mange unge ikke får en uddannelse, og at for få ikke-vestlige indvandrere er i arbejde.

Vismændene mener, at man bør overveje en lavere beløbsgrænse for at tiltrække kvalificeret arbejdskraft udenfor EU.

AE er uenige i forslaget. Der er pt. 14,6 mio. arbejdsløse i EU, som man kan rekruttere fra. Ikke desto mindre har danske virksomheder kun slået under 3.000 ledige stillinger op i EURES, som er EU's jobportal, og som hjælper med at formidle job mellem arbejdstagere og -givere i Europa. Virksomhederne bør annoncere bredere og slå flere stillinger op i EURES, end de gør i dag.

Vismændene forudser i deres prognose, at boligprisstigningerne vil aftage kraftigt, og der fortsat ikke er akut behov for et indgreb på boligmarkedet. Vismændene understreger dog behovet for nøje at overvåge udviklingen.

AE er enige i den betragtning. Hvis boligmarkedet af sig selv er ved at stabilisere sig, er der ikke grund til stramme grebet om boligmarkedet. En del af de prisstigninger, vi har set, har også været drevet af særlige og midlertidige forhold. For eksempel har der været et skifte i forbrugssammensætningen, som på grund af nedlukningen har betydet, at forbrugerne under nedlukningen har brugt flere penge på boligkøb. Nu da samfundet er genåbnet, vil der sandsynligvis ske et nyt skifte i forbrugssammensætningen, hvor forbrugerne i højere grad vil bruge penge på oplevelser og tjenester fremfor at gå ud at købe bolig. De lange renter er også så småt begyndt at stige, og det bidrager til at dæmpe prisstigningerne på boligmarkedet. Det er dog vigtigt, at de nye boligskatte som planlagt bliver implementeret i 2024, så boligskatteerne igen følger prisudviklingen. Det vil være et vigtigt værn mod fremtidige uholdbare boligprisstigninger.

Offentlige finanser frem mod 2025

Vismændene vurderer, at det strukturelle underskud oversteg det faktiske underskud i 2020 og 2021 – på trods af krisen. Det skyldes, at vismændene ser engangsindektægter fra feriepenge som ikke-strukturelle, men ser engangsudgifterne til at håndtere corona og holde hånden under økonomien som strukturelle. Det samme gør EU-Kommissionen, mens Finansministeriet ser begge dele som ikke-strukturelle.

AE finder vismændenes håndtering af coronaudgifter mindre intuitiv end Finansministeriets. Generelt har diskretionære politiske tiltag en uklar status i beregningen af den strukturelle saldo. Politiske tiltag bliver som regel – men ikke altid – regnet for strukturelle, selv når de oplagt er forbigående. Den strukturelle saldo ville være et bedre styringsværktøj, hvis man mere konsekvent rensede den slags midlertidige tiltag ud af den strukturelle saldo.

Revision af budgetloven og saldomålsætning i 2030

Vismændene anbefaler at lempe budgetlovens underskudsgrænse fra en halv til en hel pct. af BNP, når budgetloven skal revideres.

Vismændenes fremskrivninger i deres tredje kapitel tyder på, at Danmark ikke vil få strukturelle offentlige underskud på mere end en halv pct. frem mod år 2100, men de fremhæver, at den slags fremskrivninger er usikre. Netop på grund af usikkerheden bør vi ifølge vismændene lempe underskudsgrænsen, så vi får noget luft ned til grænsen.

Ellers risikerer vi at skulle stramme op på grund af fejlskøn og midlertidige forhold i de enkelte år, selv om de offentlige finanser er holdbare på langt sigt. Desuden vil en lavere underskudsgrænse give bedre mulighed for at lempe finanspolitikken, når den næste krise rammer.

Vismændene anbefaler samtidig at sigte på et offentligt underskud på en halv pct. af BNP i 2030.

Vismændene vurderer således, at den nuværende målsætning om balance i 2030 vil kræve en opstramning af de offentlige finanser, som der ikke er nogen stærk økonomisk begrundelse for. En saldo-målsætning på minus en halv pct. i 2030 er nemlig økonomisk forsvarligt.

AE tilslutter sig vismændenes anbefalinger om budgetloven og saldomålsætningen for 2030. En sådan lempelse vil nemlig ikke føre til en problematisk stigning i den offentlige gæld, og den kan godt kombineres med en fortsat høj finanspolitisk disciplin.¹ Desuden taler fordelingspolitiske argumenter imod at skrue ned for velfærden eller op for skatten, når store generationer har brug for velfærdssamfundet. Derfor bør de offentlige udgifter følge med demografien.

AE's beregninger viser, at vi med en finanspolitisk holdbarhed på én pct. af BNP har nok luft i de offentlige budgetter til at kunne klare en coronakrise hvert fjerde år. Hvis vi skal have balance i 2030, vil vi få råd til en coronakrise hvert tredje år, og hvis vi også skal overholde budgetlovens halv-procents-krav, får vi råd til en coronakrise hvert andet år. Det er svært at se, at vi har brug for en buffer i den størrelsesorden.²

Udflytning af uddannelser

Vismændene kommenterer på aftalen fra juni 2021, der betyder, at der skal flyttes og oprettes uddannelsespladser uden for de store byer. Vismændene skriver, at udflytningen er en afvejning mellem effektivitet og ønsket om at tilgodese områderne uden for de store byer. Vismændene mener ikke, at det vil øge uddannelsesniveaet eller forøge produktiviteten i områderne uden for de store byer. Vismændene mener ikke, at der er evidens for lavere uddannelsesmobilitet i yderområderne på baggrund af deres analyser fra 2015.

AE mener, at der er flere gode argumenter for at have flere uddannelser uden for de store byer.

Først og fremmest er der lukket mange uddannelser uden for de store byer. AE har undersøgt uddannelsesmulighederne i forhold til korte – og mellemlange videregående uddannelser³. 60 pct. af landets kommuner havde en kort- eller mellemlang videregående i midten af 90'erne. Et par årtier senere var det 45 pct. Derfor skal udflytningen af uddannelserne de kommende år først og fremmest ses som en kursændring ovenpå mange års centralisering.

Færre uddannelsesmuligheder uden for de store byer er problem for den lokale udvikling, fordi virksomhederne mangler arbejdskraft – og manglen bliver kun værre i de kommende år. I 2030 vil der være en risiko for mangel på op mod 13.000 personer med en mellemlang videregående uddannelse og 24.000 med en kort videregående uddannelse. Det viser en fremskrivning af ubalancerne på arbejdsmarkedet, vi har lavet i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Vismændenes konklusion fra 2015, om at der ikke er lavere mobilitet i yderområderne, bygger på en analyse, hvor man kiggede på mobiliteten i yderkommuner samlet set. Når man konkluderede, at mobiliteten i yderområderne ikke er lavere end andre steder i landet, så dækker det over store forskelle, som f.eks. at børn af ufaglærte i Vestjylland klarer sig markant bedre end børn af ufaglærte fra Syd- og Vestsjælland samt Lolland og Falster⁴.

Dertil kan der være økonomiske barrierer i forhold til at tage en videregående uddannelse i de store byer. Mange ejerlejligheder i de fire store studiebyer er forældrekøb. AE's analyser viser for eksempel, at hver sjette ejerlejlighed på mellem 50 og 74 kvadratmeter i Aarhus⁵ er forældrekøb, mens det i København⁶ er hver femte ejerlejlighed. Det er typisk børn af samfundets velstillede, der bor i forældrekøbte ejerlejligheder. Samtidig er det svært at komme i nærheden af andelslejligheder. Så udflytningen af studiepladser kan betyde, at der skabes

¹ Jf. AE (2021): "Balance i 2030 koster 14 mia. kr. af råderummet", <https://www.ae.dk/analyse/2021-08-balance-i-2030-koster-mindst-14-mia-kr-af-raaderummet>

² Jf. AE (2021): "Underskud i 2030 er ansvarlig og ordentlig økonomisk politik", <https://www.ae.dk/debatindlaeg/2021-09-underskud-i-2030-er-ansvarlig-og-ordentlig-oekonomisk-politik>

³ Jf. AE (2019): "Under hver anden kommune har en videregående uddannelse", https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_under-hver-anden-kommune-har-en-videregaaende-uddannelse.pdf

⁴ Se AE's kommentarer [her](#)

⁵ Jf. AE (2021), "Aarhus har landets højeste andel forældrekøb", https://ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_aarhus-har-landets-hoejeste-andel-foraeldrekoeb_0.pdf

⁶ "Forældrekøb vinder frem på det københavnske boligmarked" https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_foraeldrekoeb-vinder-frem-paa-det-koebenhavnske-boligmarked.pdf

mere lige adgang til de videregående uddannelser. Ikke alle har et familiært bagland, som kan hjælpe økonomisk.

Kapitel III. Finanspolitisk holdbarhed

Vismændene har fremskrevet de offentlige finanser frem til år 2122. Fremskrivningen viser, at Danmark har holdbare offentlige finanser. Staten har et stort tilgodehavende i form af udskudte pensions-skatte. Hvis de talte med i den offentlige nettoformue, ville nettoformuen i 2021 udgøre ca. 80 pct. af BNP.

Vismændene har genbesøgt deres antagelser om, hvordan erhvervsfrekvensen blandt de ældre vil udvikle sig. Det fører til en nedjustering af deres skøn for den finanspolitiske holdbarhed fra 1,6 pct. af BNP til 1,0 pct. Det er på linje med Finansministeriets skøn, selvom der er store forskelle i de to institutioners underliggende beregningsantagelser.

Vismændenes beregninger tyder på, at et stop for levetidsindekseringen af pensionsalderen, vil gøre de offentlige finanser uholdbare. Holdbarhedsindikatoren vil derimod forblive positiv, hvis pensionsalderen stiger langsommere fra 2040, så pensionstilværelsen udgør en fast andel af den samlede levetid. I det tilfælde vil holdbarheden falde fra 1,0 til 0,4 pct. af BNP.

AE vil gerne kvittere for en spændende analyse. Analysen understreger den store usikkerhed, der er i langsigtede fremskrivninger, hvor mindre justeringer i antagelserne om tilbagetrækningsmønsteret har stor betydning for holdbarheden på langt sigt. Analysen understreger ikke desto mindre, at Danmark har sunde offentlige finanser – ikke mindst takket være den stigende pensionsalder og de store udskudte pensionskatte.

Kapitel IV. Helbred og ældres beskæftigelse

Vismændene har i fjerde kapitel belyst sammenhængen mellem helbred og beskæftigelse for seniorer i Danmark.

AE kvitterer for en spændende analyse. Finansministeriets fremskrivning af den finanspolitiske holdbarhed bygger på en antagelse om, at seniorer som følge af stigende levealder – og dertilhørende sund aldring – vil blive på arbejdsmarkedet længere end i dag. Derfor er det positivt, at sammenhængen mellem seniorers helbred og arbejdsmarkedsdeltagelse nu undersøges nærmere. AE er dog også enige med vismændene i, at der er behov for yderligere studier.

Vismændene finder, at der er en negativ effekt af helbredsforringelser på beskæftigelsen blandt seniorer. Dermed er der et potentiale i at forbedre sundhedstilstanden, da det potentielt kan øge beskæftigelsen og udskyde tilbagetrækning for seniorer. Vismændene påpeger desuden, at der er behov for yderligere studier af konkrete tiltags effekt på helbredstilstanden samt dertilhørende regneregler.

AE er enige i, at der er et samfundsøkonomisk potentiale i at investere i seniorers helbred. Det kan f.eks. gøres gennem investeringer i arbejdsmiljøet. AE opfordrer til videre studier, der kan føre til en konkret regneregul, således at dynamiske effekter af sundhedsinvesteringer, som f.eks. arbejdsmiljøforbedringer, kan indregnes i Finansministeriets modeller. Det vil desuden give et bedre grundlag for at træffe beslutninger om eventuelle andengenerationsreformer med det sigte at øge arbejdsmarkedsdeltagelsen blandt de ældste på arbejdsmarkedet.

Vismændene finder, at sundhedsunderskuddet er størst blandt ufaglærte og peger på den baggrund på, at det ikke nødvendigvis er alle grupper på arbejdsmarkedet, der kan holde til at blive på arbejdsmarkedet, indtil de er i slutningen af 60'erne. Vismændene finder ingen forskel på beskæftigelseseffekten af helbredsforringelser på tværs af uddannelsesniveau.

AE har tidligere vist, at ufaglærte og faglærte er blandt de mest fysisk udfordrede grupper på arbejdsmarkedet. AE er – ligesom vismændene selv – overraskede over, at der ikke er forskel på beskæftigelseseffekten på tværs af uddannelse. AE mener, at der bør foretages yderligere undersøgelser, eftersom SHARE-datasættets datagrundlag er relativt spinkelt, hvilket vismændene også nævner.

Vismændene finder, at der givet helbredstilstanden blandt seniorer er et potentiale for højere beskæftigelse. Vismændene finder desuden, at dette potentiale reduceres fremover i takt med stigende pensionsalder. Det påpeges dog også i rapporten, at der er usikkerhed omkring størrelsen af beskæftigelsespotentialet for personer over 60 år, eftersom det bygger på den antagelse, at helbredets betydning for beskæftigelsesfrekvensen er den samme som for 50-54-årige. Vismændene viser selv i kapitlet, at helbredets effekt på beskæftigelsesfrekvensen ikke er den samme for personer i 50'erne og 60'erne.

Den finanspolitiske holdbarhed fremover afhænger af, at seniorer udskyder tilbagetrækningstidspunktet i takt med den stigende pensionsalder. AE finder det på den baggrund positivt, at vismændene finder, at sundhedstilstanden tillader en stigning i pensionsalderen. Der bør dog ikke konkluderes for markant på nuværende resultater, eftersom datagrundlaget bag beregningen er relativt spinkelt, og at der kan stilles spørgsmål ved den grundlæggende antagelse om, at helbredets betydning for beskæftigelsesomfanget er den samme blandt personer over 60 år som for 50-54-årige. AE ønsker i forlængelse af vismændene at påpege, at der kan være grupper på arbejdsmarkedet, for hvem en højere pensionsalder vil være mere problematisk. For at opretholde opbakning til en generelt stigende tilbagetrækningsalder ønsker AE at fremhæve behovet for også fremover at sikre, at mulighederne for førtidig tilbagetrækning er tilstrækkelige for de mest nedslidte grupper på arbejdsmarkedet.

Vismændene vurderer i diskussionen, at beskæftigelsespotentialet blandt seniorer også afhænger af arbejdsgivernes vilje til at ansætte seniorer samt graden af fleksibilitet på (senior)arbejdsmarkedet.

AE er enige i, at arbejdsgiverne har et ansvar for også at anvende den arbejdskraft, som seniorer kan levere. På nogle arbejdspladser kan det betyde et behov for øget fleksibilitet eller omplacering, hvis jobfunktionen f.eks. er fysisk krævende.

Kapitel V. Regneprincipper og konsekvensvurderinger

Vismændene har fået til opgave at vurdere de adfærdsforudsætninger, der ligger til grund for ministeriernes konsekvensvurderinger af den økonomiske politik. Grundlaget for de konkrete konsekvensvurderinger favner dog langt bredere end blot adfærdsforudsætninger og omfatter således regneregler, modeller og metoder. Det samlede resultat af en konsekvensvurdering skabes i høj grad i samspillet mellem adfærdsvirkninger, metodevalg og beregningsforudsætninger. Derfor vil formandskabets arbejde med den nye opgave spænde bredere end alene adfærdsforudsætninger.

Vismændene giver en indflyvning til ministeriernes syn på adfærdseffekter og konsekvensberegninger.

AE kvitterer for vismændenes bredere fortolkning af den nye opgave og gennemgangen af ministeriernes argumenter. Vurderinger af de økonomiske og samfundsmæssige konsekvenser spiller en helt afgørende rolle, når politiske forslag vejes op imod hinanden. Derfor er det desto vigtigere, at grundlaget for disse vurderinger er gennemsigtigt og veldokumenteret.

Politikernes interesse for regnereglerne skyldes nok primært et ønske om at kunne kommunikere gevinsterne af andre typer økonomisk politik end skattelettelser og ydelsesforringelser, hvor vi er ved at have udtømt potentialerne, hvis det ikke er helt andet samfund, vi ønsker. AE håber, at vismændene vil fastholde fokus på de områder, hvor ministeriernes nuværende regnepraksis er utilstrækkelig, såsom betydningen af velfærdsudgifter. Hvis man skal regne på det, bliver det snarere i form af ad hoc-beregninger end i form af faste regneregler.

Uddannelse

Ministerierne regner ikke på effekter på arbejdsuddobudet af ændret uddannelsesmønster eller øgede offentlige udgifter til uddannelse. Dette fremgår f.eks. af tabel V.1.

Når offentlige udgifter til bl.a. uddannelse ikke bliver tillagt en retvisende værdi i ministeriernes regneregler betyder det, at vi systematisk undervurderer værdien af at investere i uddannelse, hvilket trækker i retning af, at vi investerer for lidt i uddannelse. Konsekvensen er, at det altid vil være billigere for politikerne at bruge penge på skattelettelser frem for at bruge dem på uddannelse.

AE anerkender, at der skal være et empirisk belæg for indregningen af effekterne. Et oplagt sted, hvor man kan pege på positive adfærdsvirkninger, er i forhold til at løfte ufaglærte til faglært niveau. AE belyste denne effekt i rapporten "Fra ufaglært til faglært forbedrer de offentlige finanser"⁷.

Her estimerer vi, at det på langt sigt vil øge beskæftigelsen med ca. 13.000 personer årligt, hvis vi hvert år løfter 2.000 ekstra ufaglærte igennem en faglært uddannelse.

Set over livet er en erhvervsuddannelse så god en forretning i udgangspunktet, fordi man sikrer markant bedre tilknytning til arbejdsmarkedet, at der er et stort råderum til at anvende forskellige (dyrere) virkemidler⁸.

God skik for beslutningsgrundlag

Vismændene oplister en række pejlemærker for den gode regnepraksis.

Først og fremmest peger vismændene på, at ministerierne i højere grad bør diskutere kvaliteten af deres konsekvensberegninger. En konsekvensvurdering kan være af høj validitet, hvis den beror på regnearter og metode, hvor der eksempelvis direkte foreligger konkret empirisk viden om de adfærdsmæssige effekter af tiltaget. En lavere validitet kan skyldes, at der overføres viden fra ét område til et andet, mens lav validitet kan være tilfældet, hvis beregningsforudsætningerne udelukkende eller i overvejende grad baseres på teoretiske argumenter.

Som eksempel nævner vismændene ministeriernes nuværende praksis med at generalisere indkomstskattens effekt på arbejdsudbuddet til også at gælde for afgiftsændringer – selvom der er en fyldig empiri for, at prisstød har mindre effekter. Generelt bør hensynet til modelintern konsistens vige for hensynet til konsistens med empirien.

Vismændene skriver, at man så vidt muligt fremover skal basere regneprincipperne på empiri for den gruppe, det handler om, og man skal så vidt muligt ikke overføre til andre grupper.

AE er enig i, at validiteten af de anvendte beregningsforudsætninger bør deklareres langt tydeligere, når ministerierne vurderer konsekvenserne af tiltag. Ministerierne bør desuden ved konsekvensvurderinger afholde sig fra at anvende adfærdsforsætninger, der udelukkende eller i høj grad er teoretisk funderede, som det er tilfældet med arbejdsudbudsvirkningerne af afgiftsændringer og kapitalindkomstbeskatning.

Det kan tilføjes, at Finansministeriets regnepraksis for effekten af faglærte uddannelser går imod princippet om ikke at generalisere estimater fra én gruppe til en anden. Finansministeriets centrale skøn for effekten af en faglært uddannelse er således estimeret hen over alle uddannelsesskift.

Vismændene anbefaler, at ministerierne i højere grad dokumenterer deres beregninger på en samlet og gennemskuelig måde. Den slags dokumentation bør udkomme samtidig med de politiske udspil, der er regnet på. Ministerierne bør diskutere usikkerheden i beregningerne og diskutere de relevante effekter, der er udeladt fra beregningen.

Ministerierne bør ikke alene se på politiske tiltags strukturelle virkninger for de offentlige finanser. Ministerierne bør også skønne over, hvor hurtigt de samfundsøkonomiske effekter kommer til at indtræffe, dvs. effekten på den faktiske saldo. Ministerierne bør have mere fokus på politiske tiltags effekt på produktiviteten, da produktivitetens fremgang er den primære kilde til en øget velstand i samfundet. Endelig bør ministerierne have et konsekvent fokus på fordelings effekter og klimaeffekter.

AE anerkender, at det i ministerierne til tider kan være udfordrende at balancere hensynet til offentlighedens indsigt i beregningsgrundlaget med korte deadlines i forbindelse med politiske udspil og forhandlinger, men vi er enige med vismændene i, at det er afgørende, at udspil og aftaler ledsages af detaljeret og fyldestgørende dokumentation af de forventede konsekvenser. Det er helt afgørende, at der i offentligheden er tillid til det beregningsgrundlag, der er af så stor betydning i den politiske proces. Dertil er det fordrende for den offentlige

⁷ AE (2019): Fra ufaglært til faglært forbedrer de offentlige finanser, <https://www.ae.dk/publikation/2019-08-fra-ufaglaert-til-faglaert-forbedrer-de-offentlige-finanser>

⁸ AE (2020): Mindre frafald hos børn af ufaglærte giver milliongevinster for samfundet", https://ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_mindre_frafald_hos_boern_af_ufaglaerte_giver_milliongevinster_for_samfundet.pdf

diskussion af ministeriernes regneprincipper, at dokumentationen er udførlig, opdateret og lettilgængelig, samt at ministerierne deltager i den offentlige diskussion i et rimeligt omfang.